

بررسی عوامل مرتبط با مشارکت ماهیگیران عضو تعاونی‌های صیادی پره شهرستان ساری در حفاظت از ذخایر شیلاتی دریای مازندران

رحمان امامی بندپی*

سید جمال فرج الله حسینی**

چکیده

آنچه بیش از صید ماهی از دریا و امور مربوط به شیلات اولویت دارد، اهمیت و توجه بیش از پیش به حفظ ذخایر و منابع شیلاتی برای نسل فعلی و نسل‌های آتی است که جزو سرمایه‌های ملی هر کشوری محسوب می‌شوند. در کشور ایران دریای مازندران به دلیل متنوع بودن ذخایر آن بخصوص ماهیان خاویاری و استخوانی از جایگاه ویژه و ممتازی برخوردار است که دولت‌مردان و دست‌اندرکاران شیلات و آبیان کشور با وقوف کامل به این امر، از سال‌های قبل، تلاش‌ها و اقدامات گسترده‌ای را در جهت حفظ، احیا و توسعه ذخایر شیلاتی بخصوص در حوزه آبی شمال کشور «دریای مازندران» به عمل آوردند. در راستای اهمیت موضوع حفاظت از ذخایر و ضرورت مشارکت بهره‌برداران، تحقیق حاضر درصدد است با شناسایی ویژگی‌های ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره به‌عنوان روش غالب و عمده صید در دریای مازندران در منطقه ساری، عوامل مؤثر در مشارکت آنها را در حفاظت از ذخایر شیلاتی مورد بررسی قرار دهد. متغیرهای مستقل در این تحقیق عبارتند از سن، سواد، تجربه، در آمد سالانه، آگاهی از نتایج مقررات حفاظتی، دسترسی به امکانات آموزشی، اعطاء وام به تعاونی‌ها دارا بودن در آمد کافی، علاقه، مطالعه نشریات و مجلات ترویجی، آشنایی با اهداف و فواید مقررات، دیدگاه ماهیگیران نسبت به نقش خودشان، دیدگاه ماهیگیران از نقش اجرای قوانین و مقررات در بهبود وضعیت خودشان، دیدگاه ماهیگیران نسبت به اعضای هیئت مدیره، همکاری دولت و ماهیگیران، شرکت در کلاس‌های آموزشی و

*- فارغ التحصیل مقطع کارشناسی ارشد گروه ترویج و آموزش کشاورزی

** - استادیار و مدیر گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات

تاریخ دریافت مقاله ۱۴۰۹/۲۲ تاریخ دریافت نسخه نهایی ۱۴۲۱/۰۸

ترویجی، استفاده از برنامه‌های آموزشی تلویزیون، استفاده از برنامه‌های آموزشی رادیو، بهره‌گیری از بازدهی‌های آموزشی و ترویجی، تاهل، تعدد شغل، تماس با مروجین، مشورت مسئولین شیلات قبل از وضع مقررات با ماهیگیران. متغیر وابسته تحقیق نیز، مشارکت ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره در حفاظت از ذخایر شیلاتی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق، کلیه ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره در منطقه ساری می‌باشد. حجم نمونه مورد مطالعه با استفاده از روش تصادفی ساده و با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن شرایط و محدودیت‌ها و ویژگی‌های ماهیگیران به روش پره مشخص گردید و در نهایت ۱۳۰ نفر به عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند، ابزار تحقیق پرسش‌نامه می‌باشد که حاوی ۲۵ سؤال باز و بسته (دو گزینه‌ای و چند گزینه‌ای) است، پس از به دست آوردن روایی اعتبار آن نسبت به تکمیل پرسش‌نامه اقدام گردید. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و چگونگی روابط بین متغیرها از آمار توصیفی (میان، میانگین، انحراف معیار، فراوانی و غیره) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی اسپیرمن، من ویت نی، کروسکال و الیس) استفاده گردید. نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌ها، مشخص نمود: بین سن، سواد، تجربه، در آمد سالانه، آگاهی ماهیگیران از نتایج مقررات حفاظتی، دسترسی به امکانات آموزشی، اعطاء وام به تعاونی‌های ماهیگیری، مطالعه نشریات و مجلات ترویجی، آشنایی با اهداف و فواید مقررات حفاظتی، دیدگاه ماهیگیران نسبت به نقش خودشان، دیدگاه ماهیگیران از نقش اجرای قوانین در بهبود وضعیت آنها، دیدگاه ماهیگیران نسبت به اعضاء هیئت مدیره، همکاری دولت و ماهیگیران، استفاده از برنامه‌های آموزشی رادیو و تلویزیون، بازدهی‌های ترویجی و مشارکت ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره رابطه وجود دارد. تعدد شغل، تاهل و تماس با مروجین نیز در مشارکت ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره در حفاظت از ذخایر شیلاتی مؤثر است.

واژه‌های کلیدی: ترویج، شیلات، صید پره و مشارکت.

مقدمه:

در سال‌های اخیر، ماهیگیری در جهان یکی از بخش‌های بسیار فعال در توسعه صنایع غذایی بوده و بسیاری از کشورها به دلیل افزایش تقاضای بین‌المللی برای آبزیان و محصولات شیلاتی سرمایه‌گذاری بسیاری را انجام داده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که اگر بهره‌برداری از ذخایر آبزیان کنترل نشود و تحت نظارت قرار نگیرد نمی‌تواند پایدار بماند.

نشانه‌های بارزی از استحصال بی رویه ذخایر عمده ماهی، خسارت‌های جدی به اکوسیستم‌ها و زیان‌های اقتصادی موازی با فعالیت‌های شیلاتی به چشم می‌خورد. در کنار تمامی این موارد مسائل جدیدی نیز ظهور پیدا کرد که تجارت ماهیگیری را به خطر انداخت که نشانگر عدم پایداری ماهیگیری بوده که در مقابل این بحران، کمیته ماهیگیری فائو در نشست خود در مارس ۱۹۹۱ پیشنهاد کرد که فائو نسبت به اشاعه مفهوم ماهیگیری مسئولانه (ماهیگیری که حفاظت از ذخایر هدف اصلی آن است) و تدوین آیین کار جهانی آن اقدام لازم را اتخاذ کند (فائو، ۱۳۷۵).

دریای مازندران بزرگترین دریاچه جهان که در بین پنج کشور آذربایجان، ایران، ترکمنستان، روسیه و قزاقستان قرار گرفته است که وجود ذخایر ماهیان خاویاری و استخوانی باعث شده تا این

دریا موقعیت ممتازی در جهان داشته باشد. به طوری که تمام دانشمندان به دلیل کمیابی ماهیان خاویاری در این دریا خواستار و درصدد حفظ ذخایر ماهیان خاویاری این دریا بوده و دولت‌های هم‌جوار به دلیل ارزآوری عمده حاصل از فروش خاویار آن توجه ویژه‌ای در جهت حفاظت از آن نشان می‌دهند. از طرفی دیگر به دلیل بزرگ بودن (۳۵۰ تا ۴۲۰ هزار کیلومتر مربع) و استفاده هزاران صیاد، ماهیان استخوانی از ذخایر آن و قرار گرفتن سواحل این دریا در طول استان‌های شمالی نیز باعث شد تا موقعیت ویژه‌ای در شمال کشور ایران داشته باشد.

با توجه به قرار گرفتن سه استان در این نوار ساحلی و وجود تعداد زیادی ماهیگیر و بهره‌بردار از دریا تا حدودی کار حفاظت از ذخایر با ارزش این دریا را با مشکل مواجه نموده است. در حال حاضر بنابه تحقیقات انجام شده شیوه‌های مدیریت ماهیگیری در کشورهای مختلف از تنوع فراوانی برخوردار است در هر بخش از هر کشور عواملی چون سنت‌ها، ساختارهای اجتماعی، اکولوژی منابع و شرایط جغرافیایی متفاوتی حاکم است. این عوامل سبب می‌شود که هر حوزه ماهیگیری با در نظر گرفتن عوامل خاص مدیریت شود. این تفاوت‌ها از منظر خاص خود نیز تبعیت می‌کند. (زند، ۱۳۷۷).

بررسی شرایط موجود ذخایر آبزیان در دنیا نشان می‌دهد که مناطق صیادی با حداکثر ظرفیت مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند، بهره‌برداری به صورت بی‌رویه و بیش از حد ظرفیت است، فشارهای زیست محیطی بخصوص در آبهای داخلی و ساحلی مشهود است بنابراین قابلیت بهره‌برداری اقتصادی از دست رفته و ترمیم بازسازی ذخایر ضروری است. روشن است که کاهش ذخایر آبزی به سطحی که از نظر زیستی و اکولوژی خطرناک باشد، تهدیدات فراوانی را متوجه بهره‌برداران و دولت‌ها خواهد ساخت این تهدیدات شامل تهدید امنیت غذایی، اشتغال، پایین آمدن سطح درآمد مشکلات عدیده‌ای را موجب خواهند شد. بنابراین دولت‌ها سعی دارند با تشریک مساعی روند فوق را معکوس نمایند.

برای حل این مشکلات اقدامات گسترده‌ای در جهت حفاظت از ذخایر انجام گرفته است که از آن جمله می‌توان به تصویب قانون حفاظت و بهره‌برداری از ذخایر آبزیان جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۵ در مجلس شورای اسلامی در جهت قانونمند و ضابطه‌مند کردن کلیه فعالیت‌های شیلاتی در کشور و همچنین ممنوعیت روش ترال برای صید ماهی در خلیج فارس، حذف روش صید دامگستر در دریای مازندران، بازسازی ذخایر ماهیان خاویاری و استخوانی از طریق رهاسازی انواع بچه ماهیان، برنامه ریزی ایجاد چراگاه‌های مصنوعی برای آبزیان در آبهای ساحلی اشاره کرد اما جهت پایداری در حفاظت و بهبود و احیاء ذخایر شیلاتی بخصوص در دریای مازندران اقدامات فوق همیشه و در همه حال نمی‌تواند مفید واقع شوند چرا که ما هنوز بهره‌بردار اصلی از دریا را نشناخته‌ایم و در جهت آگاهی و جلب مشارکت او اقدامی نکرده‌ایم. کاهش فقر و جلب مشارکت صیادان در اجرای اصول علمی و توسعه روش‌های صید انتخابی، کاهش ضایعات، درصدهای فرآوری، گسترش تشک‌های صیادی و ایجاد فضای مناسب همکاری، توسعه توسط آگاهی، افزایش صلاحیت‌ها حرفه‌ای و گرایش به عدالت اجتماعی، تسهیل در گردش و نشر اخبار و اطلاعات از جمله اصولی است که در

حفاظت از ذخایر نقش اساسی داشته و تحقق و عدم تحقق آنها می‌تواند در حفاظت از ذخایر نقش اساسی ایفا نمایند.

حاکمیت این اصول نیازمند پذیرش و تفاهم در اصول و مبانی توسعه و تعمیق ارتباط با جامعه صیادی، فراهم کردن فرصت‌ها برای رشد و شکوفایی توانایی‌ها، مسئولیت‌پذیری، مشارکت و همکاری بهره‌برداران و جامعه صیادی است از این رو می‌توان نتیجه گرفت زمانی می‌توان به تحقق اصول ماهیگیری مسئولانه با رعایت حفاظت از ذخایر امیدوار شد و به یک توسعه پایدار در ماهیگیری اندیشید که بتوان بطور جدی صیادان و بهره‌برداران از منابع آبی را به حساب آورد و در مطالعات، تصمیم‌گیری‌ها، نقش‌سازی‌های مدیریت و بهره‌برداری جایگاه روشنی را برای آنان پیش بینی کرد.

در این راه شناسایی عوامل و ساز و کارهایی که در مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی مؤثر می‌باشند می‌تواند روشن‌کننده بسیاری از ابهامات در این زمینه باشد که این تحقیق سعی در روشن نمودن گوشه‌ای از این ابهامات در محدوده کوچکی از جامعه ماهیگیری شمال کشور در نوار ساحلی شهرستان ساری در میان ماهیگیران روش صید پره دارد.

مشخصات صید پره و قلمرو آن

در استان مازندران تعداد چهار هزار و سه نفر صیاد پره در قالب ۵۷ شرکت تعاونی پره، با ۲۲ هزار و ۶۱۶ مرتبه پره کش موفق به صید چهار هزار و ۵۲۸ تن از انواع ماهیان استخوانی در فصل صید سال ۱۳۷۶ شدند که این مقدار صید نسبت به سال ۱۳۷۵ حدود ۱۶ درصد افزایش داشته است. سرانه صید هر شرکت تعاونی و هر صیاد پره به ترتیب ۷۹ تن و یک هزار و ۱۳۱ کیلوگرم بوده و متوسط صید در هر مرتبه پره کش نیز در حدود ۲۰۰ کیلوگرم بر آورده شده است. سه هزار و ۳۷۷ کیلوگرم خاویار و ۲۵ تن گوشت ماهیان خاویاری نیز که از صید اتفاقی آنها در تورهای پره به دست آمده بود. توسط تعاونی‌های پره مازندرانی به شیلات تحویل داده شده است. تعداد اعضای هر تعاونی ماهیگیری به طور متوسط بین ۶۰ تا ۱۰۰ نفر در تغییر می‌باشد که در سراسر نوار ساحل دریای مازندران از منطقه گمیشان در استان گلستان تا منطقه آستارا را در استان گیلان به صورت پراکنده مشغول ماهیگیری می‌باشند شرکت‌های تعاونی ماهیگیری مشغول به صید در استان مازندران بالغ بر ۵۷ شرکت تعاونی پره با چهار هزار و سه نفر صیاد پره می‌باشند که در نوار ساحلی مربوط به شهرستان ساری تعداد ۹۵۰ نفر صیاد در قالب ۱۲ شرکت تعاونی مشغول به صید و ماهیگیری می‌باشند. آنچه تمامی تعاونی‌های فعال ماهیگیری را در نوار ساحلی دریای مازندران مشابه ساخته است اجزاء اصلی و اهداف مشترک این گروه‌های ماهیگیری می‌باشد اجزاء اصلی این تعاونی‌های صیادی را افراد ماهیگیر تشکیل داده که به‌عنوان عضو سهامدار مشغول انجام فعالیت ماهیگیری می‌باشند که هیئت مدیره خود را هر سه سال یکبار با ایجاد مجمع عمومی تشکیل می‌دهند.

صید ماهی در دریای خزر معمولاً به دو روش پره و دام گستر انجام می‌شود. روش دام گستر از سال ۱۳۰۰ شمسی ابتدا در مرداب انزلی آغاز و بعد در رودخانه‌ها گسترش یافت (طوبلی، ۱۳۷۶). پس

از ملی شدن شیلات ایران و روشن شدن آثار تخریبی ناشی از کاربرد روش صید دام گستر، در سال ۱۳۴۲ از اعمال این روش در دریا جلوگیری به عمل آمد و صید به روش گوش گیر جهت صید ماهیان استخوانی ممنوع شد و روش صید با پره‌های ساحلی جایگزین صید به روش دام گستر گردید. اگر چه بررسی‌های تحقیقاتی انجام شده توسط مراکز تحقیقاتی شیلات گویای این حقیقت است که بخشی از ماهیان صید شده به روش پره از نظر سن و وزن غیر استاندارد می‌باشند، لیکن با اعمال اصلاحاتی محدود از جمله در مورد زمان صید و چشمه‌های تور با اطمینان می‌توان این روش را به‌عنوان مناسب‌ترین روش صید ماهیان استخوانی - که در عین حال هیچگونه خسارتی را هم بر ذخایر ماهیان خاویاری وارد نمی‌سازد - مورد توجه بیش از پیش قرار داد (سعیدی، ۱۳۷۷).

اما در روش دام گستر، تور در دریا به شیوه‌ی انتظاری پهن می‌شود و چشمه‌های آن از نظر اندازه متناسب با ماهی سفید تنظیم شده است. ماهیان خاویاری که دارای پنج ردیف برجستگی‌های استخوانی و خارهایی در قشر پوستی خود هستند به آسانی حتی هنگام عبور از کنار دام‌های گوش گیر نایلونی صیادان دام گستر در آن گرفتار شده و در سنین مختلف خصوصاً قبل از بلوغ جنسی و تخم‌ریزی از چرخه حیات خارج خواهند شد که این خود بزرگ‌ترین لطمه و ضربه بر مهمترین ذخایر شیلاتی دریای مازندران یعنی ماهیان خاویاری خواهد بود که تمامی دستگاه‌های دولتی دست اندر کار شیلات در جهت افزایش و بازسازی و بهبود این ذخایر با ارزش در تکاپو می‌باشند.

براساس بررسی‌ها و مشاهدات مکرر شیلات ایران از سال ۱۳۶۹ تلاش کرده است تا در مراحل اولیه از افزایش صیادان دام گستر جلوگیری نموده و در مراحل بعدی آنها را به سمت استفاده از روش پره تشویق و ترغیب کند. و در واقع در نتیجه سیاست‌های ترویجی و آموزشی و حمایتی شیلات تعداد بسیار زیادی تا سال ۱۳۷۴ تعداد ۲۴۰۰ نفر از صیادان دام گستر از روش صید مخرب خود دست کشیده و جذب تعاونی‌های صید پره شده‌اند.

اما از سوی دیگر با کاهش و حذف این تعداد از جمع صیادان دام گستر عملاً فضای وسیع‌تری برای صیادان دام گستر باقیمانده، در دریا فراهم گردید و اختلاف درآمد زیادی بین صیادان به وجود آمد. برای انجام اقدام اساسی جهت این امر و جلوگیری از کم اثر شدن تدریجی سیاست‌های دولت در زمینه حمایت از صیادان پره و بروز مسائل اجتماعی در بین قشر صیادان و گسترش اثرات تخریبی روش دام گستر بر ذخایر دریای خزر دولت عزم را جزم نمود تا به هر نحوی که شده روش صید دام گستر را منحل اعلام نماید و برای این کار نیز در سال ۷۵ با تصویب قانون در مجلس شورای اسلامی و تخصیص اعتبار ملی جهت این کار روشی صید دام گستر را ملغی اعلام و تمامی کارت‌های صیادی و ادوات و تجهیزات آنها را خریداری نموده است و تعدادی از این صیادان هم جذب روش صید پره در تعاونی‌های صیادی شدند.

در ادامه این فعالیت‌ها اکنون برای حفظ ذخایر و جلوگیری از تخریب آن، بازسازی ذخایر و امکان استفاده دائمی از آن در یک شرایط عادلانه و پایدار بر تمام صیادان شیلات کشور محتاج مشارکت وسیع صیادان در امر حفاظت از ذخایر می‌باشد و این کار ممکن نمی‌شود جز با اعمال

سیاست‌های آموزشی و ترویجی و حمایت‌های مالی و اعتباری از تعاونی‌های صیادی که به‌عنوان تنها بهره‌برداران از دریای مازندران علاوه بر ماهیگیران کیلکا می‌باشند. نابراین روش صید پره را می‌توان به‌عنوان مهمترین و کم‌خطرترین روش صید برای حفظ ذخایر شیلاتی دریای مازندران دانست که صیادان این روش صید و همکاری و مساعدت و همدلی آنها می‌تواند تضمین کننده با ارزشی در راستای حفاظت از ذخایر قلمداد شود.

عوامل تأثیر گذار در مشارکت در حفاظت از ذخایر

یکی از عوامل در مشارکت که باید مورد بررسی دقیق و همه جانبه قرار گیرد بخصوص در مورد حفاظت از ذخایر میزان سواد می‌باشد که می‌تواند چه از لحاظ آگاهی از مسائل و مشکلات در مورد عواقب و خیم تخریب ذخایر و چه به لحاظ آشنایی از موضوعات رایج در این مورد با مطالعه و اطلاع یافتن از راه منابع مختلف از جمله نشریات و دیگر منابع دیداری و شنیداری را بر شمرده که وجود بعضی تحقیقات در این زمینه نیز مؤید این موضوع می‌باشد.

از دیگر منشأها در مشارکت که می‌تواند مورد توجه باشد سن افرادی می‌باشد که خود می‌تواند انگیزه‌های لازم را در مشارکت بخصوص در حفاظت از ذخایر تقویت و یا تضعیف نماید بخصوص که اگر افزایش سن با تجربه مفید در اقدام یا اشتغال توأم باشد که در این مورد صیادان و ماهیگیری می‌باشد، از عوامل دیگر جامعه در مشارکت افراد، با تجربه بودن می‌باشد به طوری که افراد با تجربه بعد از افراد شاغل با سواد مشارکت بیشتری در آموزش داشته‌اند (دانشوری و پروانی، ۱۳۷۱).

از دیگر منشأهای مشارکت می‌توان دخالت افراد در تصمیم‌گیری دانست چرا که باید افراد شرکت کننده در بهره برداری‌ها خود را در تصمیم‌گیری سهیم بدانند تا به این ترتیب بتوانند از عواقب و نتایج آن بهره بیشتری داشته باشند. اگر بخواهیم از مشارکت حداکثر بهره را بگیریم باید مشارکت داشتن و دخالت دادن افراد را در فرآیند تصمیم‌گیری جدی تلقی نماییم.

از دیگر منشأهای مشارکت که می‌تواند تأثیر مثبت یا منفی نیز داشته باشد تعدد مشاغل در بین ماهیگیران به‌عنوان بهره برداران اصلی از منابع شیلاتی می‌باشد به این صورت که ماهیگیران بخصوص ماهیگیران صید پره در طول سال به مدت شش ماه از ۱۵ تا ۲۰ مهر ماه هر سال الی ۱۵ تا ۲۰ فرودین سال بعد به کار صیادی مشغول می‌باشند که در شش ماه باقیمانده بعضی از ماهیگیران عملاً دارای شغل ثابتی نبوده ولی بعضی از ماهیگیران دارای مشاغل متعدد از جمله به پرورش گاو، گوسفند، و زراعت باغبانی مشغول می‌باشند که اصولاً در شش ماهه فعال سال از نظر کشاورزی به این مشاغل می‌پردازند. به این گونه دارای طیف‌های متفاوتی از صیاد به جهت موقعیت شغلی می‌باشیم که می‌تواند به مشارکت آنها در امر بهره برداری از منابع شیلاتی بخصوص در حفاظت از ذخایر و چگونگی آن تأثیر گذار باشد.

به‌طور کلی هر چه اختلاف بین حداقل و حداکثر میزان مالکیت زمین و دام کمتر باشد، میزان مشارکت بیشتر می‌باشد.

از دیگر عوامل اساسی که می‌توان در مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر بدان اشاره کرد نوع ارزیابی صیاد یا ماهیگیران از عملکرد و مدیریت تعاونی است که در آن عضویت دارد که می‌تواند تأثیر مهمی در مشارکت ماهیگیران آن تعاونی در حفاظت از ذخایر ایفا نماید. تبعیت اعضا از مدیریت و رهبری در تعاونی‌ها بستگی تام به اجرای توقعات آنها در تعاونی‌ها دارد به عبارت دیگر می‌توان گفت اگر یک تعاونی حمایت از صیاد خود در ماهیگیری مسئولانه نداشته باشد موفق نمی‌شود (غریبی، ۱۳۷۷).

از دیگر عوامل اساسی در مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر را باید نوع ارزیابی صیادان از شیلات به‌عنوان متولی ماهیگیری در سطح جامعه بخصوص نماینده دولت دانست. چرا که شرکت سهامی شیلات ایران به‌عنوان نماینده دولت در امر صید و صیادی و پرورش آبزیان به‌عنوان حافظ منافع ملی ماهیگیری و ذخایر آبزیان کشور دارای نقش‌های بسیاری در رابطه با ماهیگیران می‌باشد اگر برنامه ریزی دولت بر حفاظت از ذخایر قرار گرفته و خواستار مشارکت ماهیگیران در این امری می‌باشد آیا خود حامی منافع ماهیگیران در جهت بالا بردن سود آوری آنها در دراز مدت با رعایت تمامی مقررات و قوانین می‌تواند اقدام نماید. این همان نکته مهمی است که صیاد همواره آن را مد نظر قرار می‌دهد و مسلم است که اگر دولت خود را مقید به حمایت از ماهیگیر بداند ماهیگیر یا صیاد داوطلبانه شرکت را در تمامی طرح‌ها بخصوص حفاظت از ذخایر پذیرفته و در آن مشارکت می‌نماید.

توقعات از شیلات و ارزیابی آن توسط جامعه صیادی به گونه‌ای است که بین توقع و ارزیابی آنها از شیلات نیز فاصله وجود دارد، یعنی آنها طی تجربیات سال‌های گذشته شیلات توقعی را پیدا کرده‌اند که قطع آن و فعالیت به شیلاتی برایشان معنی دار نیست.

از عوامل دیگر در مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر می‌توان به سیاست‌های تشویقی و تنبیهی در این زمینه نام برد که شیلات می‌تواند در راستای ایجاد انگیزه در بین ماهیگیران با خرید ماهیان خاویاری که به طور اتفاقی در تورهای ماهیگیران می‌افتند با قیمت مناسب و همچنین اعطاء وام‌های بلند مدت به ماهیگیران علاوه بر تسهیلات دیگر به تعاونی‌هایی که دارای بیشترین فعالیت در زمینه حفظ ذخایر و رعایت قوانین و مقررات در این زمینه ایفا می‌نمایند و همچنین انتخاب تعاونی‌های نمونه و ماهیگیرانی که در حفاظت از ذخایر شیلاتی نمونه‌اند به طور همه ساله و همه ماهه از سوی کارشناسان و مسئولان شیلات می‌تواند در مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر مفید به فایده باشد.

اعمال سیاست تنبیه و تشویق از طرف شیلات در مورد شرکت‌های تعاونی پره به جهت رفتار غیر مسئولانه و یا مسئولانه این شرکت‌ها در قبال صید، ذخیره و رعایت استانداردها و همکاری با شرکت شیلات می‌تواند کمک مؤثری در پیشبرد ماهیگیری مسئولانه باشد (غنی‌نژاد، ۱۳۷۷).

بالاخره باید به عوامل آموزش در مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر اشاره کرد که ضرورت آن به تأیید حداکثر محققان رسیده است و حتی تمامی مسئولان اجرایی نیز بر این راهبرد صحه گذاشته‌اند که در این جا به دلیل آموزش ماهیگیران به‌عنوان بهره‌برداران اصلی بیشتر آموزش‌های ترویجی مطرح می‌باشد و این آموزش هم به لحاظ افزایش تولیدات در بخش شیلات و

آبزیان مطرح است و هم به دلیل نقش مهمی که می‌تواند در افزایش آگاهی این بهره‌برداران در حفاظت از ذخایر ایفا نماید.

برای یک افزایش ۵ تا ۱۰ برابر آبزیان پرورشی نه تنها سرمایه‌گذاری انبوه، قوانین مناسب، توسعه و اصلاح ساختارها، به نیروی انسانی تربیت شده با اصلاح و توسعه آموزش‌ها و از همه مهمتر به آموزش‌های ترویجی به پرورش دهندگان آبزیان مربوط می‌شود.

هدف‌های تحقیق

هدف کلی این تحقیق «بررسی عوامل مؤثر در مشارکت ماهیگیران عضو تعاونی‌های صیادی پره در حفاظت از ذخایر شیلاتی دریای مازندران در منطقه شهرستان ساری می‌باشد.

برای رسیدن به هدف کلی فوق اهداف اختصاصی زیر مد نظر می‌باشند:

۱- شناخت ویژگی‌های فردی و شخصی ماهیگیران مورد مطالعه
۲- شناسایی دیدگاه‌های ماهیگیران در مورد نقش دولت و ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی

۳- شناسایی میزان مشارکت ماهیگیران در فعالیت‌هایی که منتهی به حفاظت از ذخایر شیلاتی و بالا بردن ماهیگیری پایدار می‌شود

۵- شناسایی عوامل مرتبط در مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی و شناخت عوامل مؤثر در این مشارکت

۶- بررسی نظری پیرامون ذخایر شیلاتی، علل کاهش، راه‌های حفاظت و اقدام‌های انجام گرفته در مورد حفاظت از آنها در دریای مازندران

مواد و روش‌ها

از آنجا که این مطالعه، در پی توصیف، بسط و توضیح شرایط موجود در رابطه با ذخایر شیلاتی دریای مازندران و همچنین راه‌های حفاظت از این ذخایر و چگونگی مشارکت ماهیگیران پره مستقر در نوار ساحلی این دریا و توصیف عوامل مؤثر بر این مشارکت می‌باشد، لذا این تحقیق توصیفی همبستگی بوده که در کنار آن میزان تأثیر بعضی از متغیرها هم مورد سنجش قرار می‌گیرد.

علاوه بر موارد فوق مطالعه مزبور به جهت آنکه به کاربرد مبانی نظری در موقعیت‌های واقعی می‌پردازد و نتایج آن می‌تواند در جلب مشارکت افراد مؤثر باشد بنابراین می‌توان این تحقیق را به نوعی کاربردی هم دانست.

با توجه نوع تحقیق که در فوق به آنها اشاره شد جهت آشنایی بیشتر به این روش‌های تحقیق شرحی به اختصار بر هر یک این روش‌ها در زیر داده خواهد شد:

متغیرهای مستقل تحقیق: بعد از توضیحات ارائه شده متغیرهای مستقل مؤثر در مشارکت به شرح زیر می‌باشد که عبارتند از: سن، سواد، سابقه ماهیگیری (تجربه)، در آمد سالانه، آگاهی از

نتایج مقررات، دسترسی به امکانات آموزشی، در آمد کافی، اعطاء وام، علاقه و آشنایی با اهداف و فواید مقررات حفاظتی، دیدگاه ماهیگیران از نقش خودشان در حفاظت از ذخایر، نقش مقررات حفاظتی در بهبود وضعیت ماهیگیران، دیدگاه نسبت به نقش همکاری دولت و ماهیگیران، شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی، مطالعه نشریات و مجلات ترویجی، بازدیدهای ترویجی، استفاده از برنامه‌های آموزشی تلویزیون، استفاده از برنامه‌های آموزشی رادیو، تأهل، تعدد شغل، تماس با مروجین و مشورت مسئولین شیلات با ماهیگیران.

متغیر وابسته تحقیق: متغیر وابسته این تحقیق مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی دریای مازندران می‌باشد.

جامعه آماری

جامعه آماری در این تحقیق شامل کلیه ماهیگیرانی است که در نوار ساحلی شهرستان ساری منتهی به دریای مازندران در غالب شرکت‌های تعاونی صیادی پره مشغول ماهیگیری می‌باشند و تعداد کل این ماهیگیران نیز بالغ بر ۹۵۰ نفر باشد.

نمونه‌گیری

روش نمونه‌گیری در این تحقیق از نوع نمونه‌گیری تصادفی بوده است به این گونه که اسامی تمامی ماهیگیران عضو شرکت‌های تعاونی ماهیگیری پره در نوار ساحلی شهرستان ساری به صورت انفرادی و هر کدام در یک برگ جداگانه نوشته شده و سپس به صورت اتفاقی یا به روش قید قرعه به تعداد حجم نمونه قابل قبول افراد مورد مطالعه انتخاب شده‌اند و نسبت به تکمیل پرسش‌نامه از آنها اقدام گردید.

با توجه به حجم کل جامعه که بالغ بر ۹۵۰ نفر بوده است و با عنایت به انحراف معیار به دست آمده از پرسش‌نامه‌های تکمیل شده در مرحله آزمون مقدماتی، بعد از جاگذاری مقادیرهای به دست آمده و تعیین شده در فرمول فوق تعداد حجم نمونه قابل قبول ۱۰۵ نمونه به دست آمد که برای بالا بردن میزان دقت احتمالی تحقیق به تعداد نمونه‌های مورد مطالعه ۲۵ نمونه اضافه شد و ۱۳۰ نمونه مورد مطالعه قرار گرفت.

روش‌های جمع‌آوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات لازم در این تحقیق پس از مشخص شدن روش مطالعه، از چند منبع و روش استفاده گردیده است:

- ۱ - روش مراجعه به منابع و مآخذ در مورد موضوع تحقیق «کتابخانه‌ای»
- ۲ - روش مصاحبه حضوری و مشاهده ۳ - روش پرسش‌نامه‌ای که محور عمده این مطالعه است.

روایی پرسش‌نامه

در تحقیق حاضر روایی آن از نظر محتوا مورد بررسی قرار گرفته است و برای اندازه‌گیری آن پرسش‌نامه به تعدادی از اساتید و صاحب نظران و اهل فن در رشته مورد نظر داده شد که اصلاحات لازم در این زمینه به عمل آمده است.

پایایی پرسش‌نامه

پس از تعیین روایی پرسش‌نامه، جهت پایایی آن تعداد ۳۰ عدد پرسش‌نامه تکمیل شده است که به‌عنوان آزمون مقدماتی مورد استفاده قرار گرفته است که پایایی پرسش‌نامه هم توسط آلفای کرونباخ بدست آمده است.

برای به دست آوردن (a، آلفا) کرونباخ از سؤالات متغیر وابسته استفاده شده و ضریب به دست آمده $a = 93\%$ بود که این نشان دهنده پایایی خوب سؤالات پرسش‌نامه است. براساس اطلاعات موجود اشکالات پرسش‌نامه برطرف و برای انجام بررسی نهایی اصلاح و آماده گردید.

روش‌های آماری

در مطالعه حاضر از روش آماری توصیفی و استنباطی استفاده شده است که هر یک به اجزای مختلفی تقسیم شده‌اند.

آمار توصیفی مورد استفاده در این تحقیق عبارتند از: میانگین، میان، نما، واریانس، انحراف معیار و غیره
انواع آمار استنباطی در این تحقیق که مورد استفاده قرار گرفته‌اند عبارتند از: ضرایب همبستگی، آزمون رگرسیون و آزمون‌های تحلیل علیت، که به شرح جزئیات آن پرداخته می‌شود.

نتایج و بحث

در این بخش از تحقیق نتایج در دو قسمت، ۱- نتایج حاصل از تحلیل توصیفی داده‌ها و ۲- نتایج حاصل از تحلیل استنباطی داده‌ها در زیر قسمت‌های مختلف به شرح زیر ارائه می‌گردد:

نتایج حاصل از تحلیل توصیفی داده‌ها

نتایج حاصل از تحلیل توصیفی داده‌ها در چهار زیر قسمت الف - ویژگی‌های شخصی ب - چگونگی و نحوه مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی ج - چگونگی و نحوه مشارکت مسئولان نهادها و سازمان‌ها در حفاظت از ذخایر و ارتباط آنها با ماهیگیران و بالاخره د - ترویج و آموزش بیان می‌گردد که شرح آن در زیر خواهد آمد.

الف - ویژگی‌های شخصی

نتایج حاصل از ویژگی‌های شخصی مشارکت ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره از ذخایر شیلاتی بیان‌گر آن است که بیشترین توزیع فراوانی مخاطبان در گروه سنی ۳۶ تا ۴۵ سال قرار دارد

که بالغ بر ۳۸/۵ درصد از آنها شامل می‌شود و کمترین توزیع فراوانی مخاطبان در محدوده سنی بالای ۵۶ سال قرار دارد که بالغ بر ۴/۶ درصد از مخاطبان می‌باشد، میانگین سنی ۳۹ سال و انحراف معیار در این ویژگی ۹/۵۱۴ بوده است. از نظر ویژگی سطح سواد بیشترین توزیع فراوانی، ماهیگیران در سطح تحصیلات دوره راهنمایی معادل ۲۶/۹۶ درصد و کمترین توزیع فراوانی در سطح تحصیلات بالاتر از دیپلم بوده است معادل ۲/۳ درصد. به‌طور کلی ۱۸/۵ درصد از پاسخگویان بی‌سواد و بقیه دارای سواد در حد خواندن و نوشتن تا سطح بالاتر از دیپلم بوده‌اند. میانگین سطح سواد ۳/۲۱۵ و انحراف معیار آن ۱/۴۳ بوده است. در خصوص تأهل ماهیگیران مخاطب ۳/۸ از مخاطبان مجرد و ۹۶/۲ درصد از مخاطبان متأهل بوده‌اند که نشانگر تمایل بالای ماهیگیران به تشکیل خانواده می‌باشد. میانگین این ویژگی ۱/۹۶۲ و انحراف معیار آن ۰/۱۹۳ بوده است.

از نظر اشتغال (غیر از ماهیگیری) ۴۶/۹٪ از مخاطبان به کشاورزی ۲۵/۴٪ از مخاطبان نیز به دامداری مشغول بوده‌اند. سهم اشتغال در شغل کارگری ۲۰٪ و در سایر مشاغل ۱۴/۶٪ بوده است. از نظر میزان سابقه اشتغال به حرفه صیادی بیشتر سابقه ماهیگیری را فاصله زمانی ۶ تا ۱۰ سال به خود اختصاص داد به طوری که ۳۴/۵ درصد از مخاطبان دارای این مدت سابقه در ماهیگیری بوده‌اند و کمترین آن هم مربوط به فاصله زمانی بیش از بیست سال می‌شد که ۸/۵ درصد از مخاطبان را شامل می‌شد. میانگین سابقه ماهیگیری ۱۲ سال و انحراف معیار ۶/۰۰۱ بوده است. از لحاظ درآمد سالیانه ۱۵/۴ درصد از مخاطبان اعلام داشته‌اند تا ۴۰۰ هزار تومان از طریق اشتغال به حرفه ماهیگیری به شیوه پره در آمد شخصی ۳۰ درصد یعنی بیشترین تعداد مخاطبان اعلام داشته‌اند بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان درآمد سالیانه دارند ۲۲/۳۰ درصد و ۱۷/۷ از مخاطبان دارند. هم به ترتیب اعلام کرده‌اند که ۵۰۱ تا ۶۰۰ هزار تومان و ۶۰۱ تا ۷۰۰ هزار تومان در آمد سالیانه دارند و بالاخره ۱۲/۳ درصد از مخاطبان اظهار داشته‌اند بیش از ۷۰۰ هزار تومان از راه ماهیگیری در آمد سالانه دارند. میانگین میزان درآمد سالانه ۵۳۰ هزار تومان و انحراف معیار آن ۱۶۸/۸۰۷ بوده است.

ب - چگونگی و نحوه مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی

در رابطه با آگاهی از مقررات حفاظت از ذخایر شیلاتی توسط ماهیگیران ۸۰ درصد مخاطبان اعلام کرده‌اند از این مقررات آگاهی دارند و ۱۷/۷ درصد از مخاطبان هم اعلام کرده‌اند از این مقررات بی‌اطلاع‌اند. میانگین این مورد ۱/۱۸۱ و انحراف معیار آن ۳۸۷/۰ بوده است. در زمینه نافع بودن طرح‌های حفاظت از ذخایر برای ماهیگیران ۸۱/۵ درصد از ماهیگیران اظهار داشته‌اند که طرح‌های حفاظت از ذخایر شیلاتی به نفع ماهیگیران می‌باشد و ۱۶/۲ درصد از مخاطبان هم اعلام داشته‌اند که از طرح‌های حفاظت از ذخایر شیلاتی نفعی نمی‌برند در مورد عواملی که باعث مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی می‌شوند، توزیع فراوانی مخاطبان درباره میزان آگاهی از نتایج مقررات حفاظتی به این صورت بوده است که ۳۳/۸ درصد از مخاطبان در حد زیاد، ۱۱/۵ درصد در حد خیلی کم و ۸/۵ درصد در حد خیلی زیاد و ۴۲/۳ درصد در حد کم تا متوسط عامل آگاهی از نتایج مقررات حفاظتی را باعث مشارکت در زمینه حفاظت از ذخایر شیلاتی دانسته‌اند. در مورد

دسترسی به امکانات آموزشی مناسب بیشترین فراوانی مخاطبان در حد خیلی کم و زیاد بوده که هر کدام ۲۳/۱ درصد از افراد را شامل می‌شده است. و کمترین فراوانی مخاطبان در حد کم ۱۵/۴ درصد از مخاطبان بوده است. در مورد درآمد مناسب بیشترین فراوانی مخاطبان در حد خیلی زیاد که ۴۲/۳ درصد از پاسخگویان را شامل می‌شد و کمترین فراوانی مخاطبان در حد کم یعنی ۷/۷ درصد از مخاطبان را شامل شده است. در مورد اعطاء وام توسط دولت به تعاونی‌ها بیشترین فراوانی مخاطبان در حد متوسط ۳۰/۸ درصد از پاسخگویان و کمترین فراوانی مخاطبان در حد ۲۶/۲ درصد از مخاطبان را در بر گرفته است.

بیشترین فراوانی مخاطبان در مورد عضویت تعاونی‌ها در حد زیاد بوده است که ۴۳/۸ درصد از مخاطبان در حد زیاد عضویت در تعاونی‌ها را باعث مشارکت خود در حفاظت از ذخایر شیلاتی دانسته‌اند و کمترین فراوانی مخاطبان در این مورد خیلی کم بوده است که ۷/۷ درصد از مخاطبان را شامل شده است.

از نظر میزان علاقه اکثر پاسخگویان ۲۵/۴ درصد در حد خیلی زیاد علاقه را باعث مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی عنوان کرده‌اند. در مورد شرکت در کلاس‌های ترویجی اکثر مخاطبان ۲۷/۷ درصد در حد زیاد شرکت در کلاس‌های ترویجی را باعث مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی دانسته‌اند.

در مورد تماس با مروجان بیشترین فراوانی مخاطبان در محدوده زیاد بوده است که ۳۳/۱ درصد از مخاطبان را شامل می‌شده است و بالاخره در مورد میزان مطالعه نشریات و مجلات ترویجی ۲۹/۲ درصد از مخاطبان (بیشترین فراوانی مخاطبان) این عامل را در حد متوسط باعث مشارکت خود در حفاظت از ذخایر شیلاتی دانسته‌اند و ۱۳/۸ درصد از مخاطبان، (کمترین فراوانی) در حد خیلی کم این عامل را باعث مشارکت خود در حفاظت از ذخایر شیلاتی عنوان نموده‌اند.

در مورد روشن بودن اهداف و فواید مقررات حفاظت از ذخایر شیلاتی برای ماهیگیران ۲۹/۲ درصد از مخاطبان (بیشترین تعداد ماهیگیران) این میزان را به تفکیک زیاد و خیلی زیاد دانسته‌اند و ۴/۷ درصد از مخاطبان هیچ گونه آشنایی از اهداف و فواید مقررات حفاظت از ذخایر شیلاتی نداشته‌اند. در مورد میزان رعایت مقررات و قوانین حفاظت از ذخایر شیلاتی توسط ماهیگیران در زمینه رعایت ساعات صید ماهیان استخوانی بیشترین فراوانی مخاطبان در حد خیلی زیاد بوده است که ۴۱/۵ درصد از افراد را شامل می‌شده است.

در مورد رعایت استاندارد چشمه تور بیشترین فراوانی مخاطبان در حد خیلی زیاد بوده است که ۶۶/۹ درصد از ماهیگیران را شامل می‌شده است.

در خصوص عدم استفاده از ابزار و ادوات ممنوعه ۷۲/۳ درصد از ماهیگیران در حد خیلی زیاد عنوان نموده‌اند که ماهیان خاویاری نابالغ را صید نمی‌کنند. در مورد تحویل ماهیان خاویاری صید شده بالغ به شیلات نیز بیشترین فراوانی مخاطبان در حد خیلی زیاد بوده که ۸/۶۰ درصد از ماهیگیران را شامل می‌شد.

و بالاخره بیشترین فراوانی مخاطبان در مورد رعایت عدم به کارگیری دام‌های غیر مجاز در هنگام صید در حد خیلی زیاد بوده است که ۷۵/۴ از ماهیگیران را شامل می‌شده است. به طور کلی در تمامی موارد مقررات حفاظتی ذخایر شیلاتی ماهیگیران میزان آن را خیلی زیاد عنوان کرده‌اند. در مورد میزان مؤثر بودن ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی بیشترین فراوانی مخاطبان در حد خیلی زیاد بوده است که ۳۶/۹ درصد از ماهیگیران را شامل می‌شده است و کمترین فراوانی مخاطبان در حد هیچ بوده است که ۱/۳ درصد از مخاطبان را شامل می‌شد. در رابطه با میزان تأثیر اجرای قوانین و مقررات حفاظت از ذخایر شیلاتی در افزایش صید و بهبود وضعیت ماهیگیران اکثریت پاسخگویان ۴۳/۸ درصد از ماهیگیران اذعان داشتند که میزان تأثیر اجرای قوانین و مقررات حفاظت از ذخایر شیلاتی در افزایش صید و بهبود وضعیت ماهیگیران خیلی زیاد می‌باشد و ۶/۲ درصد از مخاطبان یعنی کمترین تعداد پاسخگویان هیچ تأثیری را بین دو عامل فوق قائل نشدند.

ج - چگونگی و نحوه مشارکت مسئولان نهادها و سازمان‌ها در حفاظت از ذخایر و ارتباط آنها با ماهیگیران

در مورد مشورت مسئولین قبل از برنامه ریزی در مورد وضع مقررات درباره حفاظت از ذخایر شیلاتی با ماهیگیران اکثریت مخاطبان ۵۹/۲ درصد ماهیگیران پاسخ مثبت و ۳۹/۲ درصد مخاطبان پاسخ منفی داده‌اند.

در رابطه با میزان ایفای نقش اعضای هیئت مدیره و مدیر عامل تعاونی‌های صیادی در حفاظت از ذخایر شیلاتی اکثریت مخاطبان ۴۳/۸۷ درصد از ماهیگیران این ایفای نقش را در حد خیلی زیاد عنوان کرده‌اند و کمترین تعداد مخاطبان ۶/۲ درصد از ماهیگیران هم این میزان را در حد خیلی کم عنوان نموده‌اند.

از لحاظ میزان نقش داشتن ادارات و سازمان‌های دولتی در حفاظت از ذخایر شیلاتی بیشتر مخاطبان، ۲۸/۵ درصد از ماهیگیران این میزان را در خیلی زیاد دانسته و کمترین تعداد مخاطبان یعنی ۹/۲ درصد از ماهیگیران این میزان را در حد کم ذکر کرده‌اند.

در زمینه مفید بودن همکاری بین دولت و ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی اکثریت ماهیگیران، ۵۰ درصد از مخاطبان عنوان کردند که همکاری بین دولت و ماهیگیران خیلی زیاد در حفاظت از ذخایر شیلاتی مفید است. و کمترین تعداد مخاطبان یعنی ۱/۵ درصد از آنها این میزان در حد خیلی کم عنوان نموده‌اند.

در مورد نقش و عملکرد نهادها و سازمان‌های مرتبط با شیلات در حفاظت از ذخایر نیروی انتظامی و حراست و شیلات به دلیل پاسخگویی ۶۰/۸ از درصد مخاطبان به عملکرد خیلی زیاد این نهاد بیشترین عملکرد را در حفاظت از ذخایر شیلاتی داشته است. بعد از آن برحسب توزیع فراوانی مخاطبان در قایل شدن نقش و عملکرد خیلی زیاد، اتحادیه شرکت‌های تعاونی ماهیگیران پره آب

۴۰/۸ درصد مخاطبان، بانک کشاورزی با ۱۰ درصد مخاطبان و وزارت تعاونی با ۶/۲ درصد مخاطبان در ردهای بعدی از نظر نقش و عملکرد در حفاظت از ذخایر شیلاتی قرار گرفته‌اند.

د - ترویج و آموزش

در ارتباط با میزان تماس ماهیگیران با مروجین شیلات و ماهیگیری بیشتر مخاطبین یعنی ۲۶/۹ درصد از ماهیگیران اظهار داشته‌اند که این تماس در حد زیاد بوده است و کمترین تعداد ۵/۴ درصد از مخاطبان این تماس را در حد خیلی کم عنوان نموده‌اند.

از لحاظ میزان راهنمایی و ارشاد مروجین در زمینه حفاظت از ذخایر شیلاتی اکثریت ماهیگیران یعنی ۳۸/۵ درصد از آنها این میزان را در حد زیاد عنوان نموده و کمترین تعداد از مخاطبان، ۲/۳ درصد از ماهیگیران این میزان را در حد خیلی کم دانسته‌اند.

در رابطه با میزان شرکت ماهیگیران در کلاس‌های آموزشی، ترویجی در زمینه حفاظت از ذخایر اکثریت مخاطبان یعنی به ترتیب ۳۲/۳ و ۳۶/۲ از ماهیگیران یا در این کلاس‌ها شرکت نداشته و یا یک روز در سال در این کلاس‌های شرکت نموده‌اند.

در زمینه مفید بودن کلاس‌های آموزشی ترویجی در زمینه حفاظت از ذخایر شیلاتی اکثریت مخاطبان یعنی ۷۰ درصد از ماهیگیران بر مفید بودن کلاس‌های آموزشی ترویجی صحه گذاشته و ۲۶/۲ درصد از مخاطبان نیز کلاس‌های آموزشی و ترویجی برگزار شده را در زمینه حفاظت از ذخایر شیلاتی را مفید ندانسته‌اند.

در مورد میزان مفید بودن کلاس‌های آموزشی ترویجی در زمینه حفاظت از ذخایر شیلاتی اکثریت مخاطبان یعنی ۳۲/۳ درصد از ماهیگیران این میزان را در حد متوسط و کمترین تعداد ۵/۴ درصد از مخاطبان این میزان را در حد کم عنوان کرده‌اند.

در رابطه با میزان بهره‌گیری از کانال‌های مختلف آموزشی، ترویجی در زمینه حفاظت از ذخایر شیلاتی، بیشترین فراوانی مخاطبان در مورد کانال تلویزیون در حد متوسط بوده که ۲۸/۵ درصد از ماهیگیران را شامل می‌شده است. در مورد رادیو نیز بیشترین فراوانی مخاطبان در حد کم بوده که ۳۶/۹ درصد از پاسخگویان را شامل می‌شد. بیشترین فراوانی مخاطبان در مورد کانال آموزشی نشریات ترویجی، که ۳۱/۵ درصد مخاطبان پاسخ متوسط به آن داده‌اند. بیشترین فراوانی پاسخگویان که از کانال آموزشی بازدیدهای ترویجی برخوردار شده‌اند در خیلی کم بوده است که ۳۰ درصد از مخاطبان به آنان اذعان داشته‌اند.

اکثریت پاسخگویان که ۲۳/۱ درصد از ماهیگیران را شامل می‌شده است در حد خیلی کم از کلاس‌های ترویجی برخوردار شده‌اند و ۲۰/۸ درصد از ماهیگیران هم به میزان زیاد از کلاس‌های ترویجی بهره‌مند شده‌اند.

و بالاخره بیشترین فراوانی مخاطبان یعنی، ۴۶/۲ درصد ماهیگیران نیز از نمایش فیلم و اسلاید برخوردار نشده و بیش از ۵۵ درصد از مخاطبان نیز بین خیلی کم تا متوسط از این کانال آموزشی بهره‌مند شدند.

در رابطه با عواملی که باعث افزایش مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی می‌شوند. بیشترین تعداد مخاطبان یعنی ۳۱/۶ درصد از ماهیگیران حمایت‌های مالی از صیادان از طریق ایجاد اشتغال در فصول غیر صیادی و بعد از آن به ترتیب ۲۳/۱ درصد از مخاطبان آموزش‌های ترویجی، ۱۳/۸ درصد مخاطبان اعطاء وسایل و تجهیزات صیادی با قیمت مناسب ۱۰۷/۸ درصد از مخاطبان تأمین بیمه و اقدامات حمایتی و یارانه‌ای از تعاونی‌های صیادی، ۷/۷ درصد پاسخگویان اعطاء وام به تعاونی‌ها و نهایتاً ۴/۶ درصد از مخاطبان تغییر روش صید را باعث افزایش مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی عنوان نموده‌اند.

جدول ۱- عوامل مؤثر در مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی

عوامل مؤثر در مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
حمایت‌های مالی از صیادان از طریق ایجاد اشتغال در فصول غیر صیادی	۲	۱/۵	۱/۵
آموزش و ترویج (به انحاء مختلف)	۱	۰/۸	۲/۳
اعطای وسایل و تجهیزات صیادی با قیمت مناسب	۱۰	۷/۷	۱۰/۱
تأمین بیمه و اقدامات حمایتی و یارانه‌ای در رابطه با تعاونی‌های صیادی (ماهیگیری)	۱۰	۷/۷	۱۷/۸
اعطاء وام به تعاونی‌های (ماهیگیری)	۱۷	۱۳/۱	۳۱
تغییر روش صید	۸۹	۶۸/۵	۱۰۰
بدون جواب	۱	۰/۸	—
جمع	۱۳۰	۱۰۰	—

نتایج حاصل از تحلیل استنباطی داده‌ها

در این قسمت نتیجه مربوط به آزمون هر کدام از فرضیات تحقیق را به طور جداگانه مورد بررسی قرار می‌دهیم:

فرضیه شماره یک: محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر مستقل سن و متغیر وابسته میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی مؤید آن است که ارتباط معنی داری به شکل معکوس بین متغیرهای فوق در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود داد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که هر چه سن ماهیگیران بالاتر باشد میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی کمتر است. در رابطه با تأثیر سن در مشارکت، تحقیقات دانشوری و ایروانی (۱۳۷۱)، و متولی (۱۳۷۶) نشان دهنده آن است که بین متغیر مستقل سن و متغیر وابسته مشارکت رابطه معنی دار وجود دارد.

فرضیه شماره دو: محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر مستقل سواد و متغیر وابسته مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی نشانگر آن است که ارتباط معنی داری بین

متغیرهای فوق در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. یعنی می‌توان نتیجه گرفت هر چه سطح سواد ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره منطقه ساری بیشتر شود، میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی بیشتر می‌گردد. تحقیقات به عمل آمده توسط شیرانی (۱۳۷۶)، سعودی و ایروانی (۱۳۷۱) دانشجوی و ایروانی (۱۳۷۱) بیانگر وجود رابطه معنی دار بین سطح سواد افراد و مشارکت آنها می‌باشد.

فرضیه شماره سه: جهت بررسی و سنجش فرضیه سوم از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد که محاسبه ضریب همبستگی بین متغیر مستقل میزان باسابقه اشتغال به حرفه ماهیگیری و متغیر وابسته میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی مشخص می‌سازد که بین این دو متغیر با اطمینان ۹۹ درصد رابطه معنی دار و به صورت معکوس وجود دارد و با حداکثر خطای ۱ درصد فرضیه صفر رد و فرض تحقیق مورد قبول واقع می‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که هر چه سابقه اشتغال به حرفه ماهیگیری در بین ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره در منطقه ساری بیشتر باشد و میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی کمتر است. تحقیقات حاصل از مطالعات شیرانی (۱۳۷۶) و متولی (۱۳۷۶) حاکی از آن است که رابطه مثبت و معنی داری بین میزان تجربه افراد و مشارکت آنها وجود دارد.

فرضیه شماره چهار: جهت سنجش این فرضیه از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده گردید و مقایسه متغیر مستقل میزان در آمد سالانه و متغیر وابسته مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی وجود رابطه معنی دار و معکوس را در سطح ۹۹ درصد اطمینان را تأیید می‌کند. بنابراین چنین نتیجه‌گیری می‌شود که هر چه در آمد سالانه ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره در منطقه ساری بیشتر می‌شود، میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی کمتر خواهد شد. تحقیقات انجام شده از سوی متولی (۱۳۷۶) نشان از ارتباط مثبت و معنی دار بین در آمد افراد و مشارکت آنان در جنبه‌های مختلف کشاورزی و منابع طبیعی دارد.

فرضیه شماره پنج: نتایج محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر مستقل آگاهی از نتایج مقررات حفاظتی و متغیر وابسته میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی بیانگر وجود رابطه معنی دار سطح ۹۵ درصد است. نتیجه آنکه هر چه آگاهی ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره منطقه ساری از نتایج مقررات حفاظتی شیلات بیشتر باشد به همان میزان بر مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی افزوده خواهد شد. مطالعات به عمل آمده توسط غنی نژاد (۱۳۷۷)، غریبی (۱۳۷۷) موید وجود رابطه معنی دار میان آگاهی از نتایج اقدامات حفاظتی و مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی می‌باشد.

فرضیه شماره شش: جهت سنجش فرضیه ششم از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده کردیم، نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بین متغیر مستقل دسترسی به امکانات آموزشی و متغیر وابسته میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی در سطح بیش از ۹۹ درصد رابطه معنی دار وجود دارد. به عبارت دیگر، نتیجه حاصل از آزمون این فرضیه نشان می‌دهد که هر چه دسترسی به

امکانات آموزشی در نزد ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره در منطقه ساری بیشتر شود بر میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی نیز افزایش خواهد یافت.

فرضیه شماره هفت: محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر مستقل دارا بودن در آمد کافی توسط ماهیگیران و متغیر وابسته میزان مشارکت آنان در حفاظت از ذخایر شیلاتی حاکی از آن است که بین دو متغیر فوق رابطه معنی داری وجود ندارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که دارا بودن در آمد کافی توسط ماهیگیران و یا عدم آن تأثیری بر مشارکت آنان در حفاظت از ذخایر شیلاتی ندارد.

اما تحقیقات انجام شده توسط متولی (۱۳۷۶) و ملک محمدی (۱۳۷۴) مؤید وجود ارتباط معنی دار میان دارا بودن در آمد کافی و حداقل امکانات برای تأمین معیشت افراد و مشارکت آنها در عرصه‌های مختلف منابع طبیعی می‌باشد.

فرضیه شماره هشت: نتایج محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر اعطای وام توسط دولت به تعاونی‌ها و متغیر وابسته میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی، بیانگر وجود رابطه معنی دار در سطح ۹۵ درصد است. به عبارت دیگر اعطاء وام توسط دولت به تعاونی‌های ماهیگیری بر میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی تأثیر دارد. مطالعات به عمل آمده توسط بهبانی و قاسمی (۱۳۷۴)، از کیا (۱۳۷۰) نشانگر آن است که ایجاد تسهیلات مالی و تهیه سرمایه‌های مالی باعث مشارکت افراد در عرصه‌های کشاورزی و منابع طبیعی خواهد شد.

فرضیه شماره نه: جهت سنجش فرضیه نهم از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بین متغیر مستقل میزان علاقه ماهیگیران به حرفه ماهیگیری و متغیر وابسته میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی رابطه معنی داری وجود ندارد. یعنی علاقه ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره منطقه ساری در مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلات تأثیری ندارد.

تحقیقات انجام شده از سوی متین (۱۳۷۷)، وجود رابطه بین علاقه افراد و مشارکت بیشتر در عرصه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی را تأیید می‌کند.

فرضیه شماره ۵۵: محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر مستقل آشنایی ماهیگیران با اهداف و فواید مقررات حفاظتی و متغیر وابسته میزان مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی حاکی از آن است که ارتباط معنی داری بین متغیرهای فوق و در سطح ۹۵ درصد اطمینان وجود دارد. نتیجه آنکه: هر چه میزان آشنایی ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره در منطقه ساری با اهداف و فواید مقررات حفاظتی بیشتر باشد به همان نسبت مشارکتشان در حفاظت از ذخایر شیلات بیشتر خواهد شد. تحقیق به عمل توسط غنی نژاد (۱۳۷۷)، غریبی (۱۳۷۷)، نشانگر آن است که بین آشنایی ماهیگیران با اهداف و فواید مقررات حفاظتی و مشارکت ماهیگیران در ماهیگیری مسئولانه رابطه مثبت وجود دارد.

فرضیه شماره یازده: محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر مستقل دیدگاه ماهیگیران از نقش خودشان در حفاظت از ذخایر شیلاتی و متغیر وابسته میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر

شیلاتی نشانگر آن است که ارتباط معنی داری بین متغیرهای فوق در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. نتیجه آنکه هر چه میزان دیدگاه ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره منطقه به نقش خودشان در حفاظت از ذخایر شیلاتی بیشتر باشد، مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی نیز بیشتر خواهد شد.

تحقیقات ملک محمدی (۱۳۷۴)، متین (۱۳۷۷) نشانگر وجود رابطه بین دیدگاه افراد از نقش خودشان در مشارکت و افزایش مشارکت آنان در زمینه‌های مختلف می‌باشد.

فرضیه شماره دوازده: برای آزمون این فرضیه از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده گردید که محاسبه ضریب همبستگی بین متغیر مستقل دیدگاه ماهیگیران از نقش اجرای قوانین حفاظتی در افزایش صید و بهبود وضعیت ماهیگیران و متغیر وابسته میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی نشان داد که بین این دو متغیر با اطمینان بیش از ۹۹ درصد رابطه معنی دار وجود دارد. لذا با حداکثر خطای یک درصد فرضیه صفر رد و فرض تحقیق مورد تأیید واقع شد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که هر چه میزان دیدگاه ماهیگیران از نقش اجرای قوانین حفاظتی در افزایش صید و بهبود وضعیتشان، در بین ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره منطقه ساری بیشتر باشد به همان میزان به مشارکتشان در حفاظت از ذخایر شیلاتی افزوده خواهد شد.

تحقیقات خاصی در مورد فرضیه فوق انجام نگرفته ولی مطالعات ملک محمدی (۱۳۷۴) نشان می‌دهد که مشارکت کنندگان اگر بدانند طرحی و برنامه‌ای در جهت بهبود وضعیت آنان می‌باشد قطعاً به مشارکتشان در آن افزوده خواهد شد.

فرضیه شماره سیزده: نتایج سنجش ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر مستقل دیدگاه ماهیگیران نسبت به اعضاء هیئت مدیره شرکت‌های تعاونی ماهیگیری و متغیر وابسته میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی نشانگر وجود رابطه معنی دار در سطح ۹۵ درصد است. نتیجه آنکه هر چه دیدگاه ماهیگیران نسبت به اعضاء هیئت مدیره شرکت‌های تعاونی ماهیگیری مثبت‌تر باشد بر میزان مشارکت ماهیگیران عضو تعاونی‌های صیادی پره منطقه ساری افزوده خواهد شد.

مطالعات انجام شده توسط غریبی (۱۳۷۷) نشان دهنده آن است که دیدگاه ماهیگیران نسبت به اعضاء هیئت مدیره شرکت‌های تعاونی ماهیگیری و مشارکت آنان در طرح‌های حفاظتی رابطه معنی دار وجود دارد.

فرضیه شماره چهارده: جهت سنجش این فرضیه از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده گردید و مقایسه متغیر مستقل دیدگاه ماهیگیران نسبت به نقش همکاری دولت و ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی و متغیر وابسته میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی وجود رابطه معنی دار در سطح ۹۹ درصد اطمینان را تأیید می‌کند. هر چه دیدگاه ماهیگیران نسبت به نقش همکاری دولت و ماهیگیران در حفاظت از ذخایر از شیلاتی بیشتر (مثبت‌تر) باشد (در بین ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره منطقه ساری) به همان میزان بر مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی افزوده خواهد شد.

تحقیق غریبی (۱۳۷۷)، نشانگر مشارکت بیشتر ماهیگیران در ماهیگیری مسئولانه در صورت همکاری دولت و ماهیگیران می‌باشد.

فرضیه شماره پانزده: جهت سنجش این فرضیه از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد و مقایسه متغیر مستقل شرکت ماهیگیران در کلاس‌های آموزشی ترویجی و متغیر وابسته مشارکت آنان در حفاظت از ذخایر شیلاتی عدم وجود رابطه معنی دار را تأیید می‌کند. شرکت ماهیگیران در کلاس‌های آموزشی ترویجی در میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی تأثیر ندارد.

فرضیه شماره شانزده: نتایج محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر مستقل میزان مطالعه نشریات و مجلات ترویجی توسط ماهیگیران و متغیر وابسته میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی، بیانگر وجود رابطه معنی دار در سطح ۹۹ درصد است. نتیجه آنکه هر چه میزان مطالعه نشریات و مجلات ترویجی در زمینه شیلات و ماهیگیری و حفاظت از آنها بیشتر باشد بر میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی نیز افزوده خواهد شد.

فرضیه شماره هفده: جهت سنجش فرضیه هفده از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بین متغیر مستقل میزان بهره‌گیری ماهیگیران از بازدیدهای ترویجی و متغیر وابسته مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی در سطح ۹۹ درصد رابطه معنی داری وجود دارد. به عبارت دیگر، نتیجه حاصل از آزمون این فرضیه نشان می‌دهند که بین دو متغیر فوق‌الذکر اختلاف معنی داری وجود دارد، یعنی هر چه میزان بهره‌گیری ماهیگیران از بازدیدهای ترویجی بیشتر باشد. به همان نسبت بر مشارکتشان در حفاظت از ذخایر شیلاتی افزوده خواهد شد.

فرضیه شماره هجده: محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر مستقل استفاده ماهیگیران از برنامه‌های آموزشی تلویزیون و متغیر وابسته میزان مشارکت آنان در حفاظت از ذخایر شیلاتی بیانگر آن است که ارتباط معنی داری بین متغیرهای فوق در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. می‌توان نتیجه گرفت هر چه میزان بهره‌گیری ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره منطقه ساری از برنامه‌های آموزشی از طریق تلویزیون بیشتر شود میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی بیشتر خواهد شد.

فرضیه شماره نوزده: بر اساس محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیر مستقل بهره‌گیری ماهیگیران از برنامه‌های آموزشی رادیو و متغیر وابسته مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی، ارتباط معنی داری بین متغیرهای فوق در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود دارد. نتیجه آنکه هر چه بهره‌گیری ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره منطقه ساری از برنامه‌های آموزشی رادیو بیشتر باشد بر میزان مشارکت آنها در حفاظت از ذخایر شیلاتی افزوده خواهد شد.

فرضیه شماره بیست: برای مقایسه تفاوت معنی داری ماهیگیران متأهل و ماهیگیران مجرد در حفاظت از ذخایر شیلاتی از آزمون من ویت‌نی استفاده گردید و نتایج به دست آمده وجود اختلاف معنی دار را تأیید نمی‌کند. به این صورت که ماهیگیران مجرد و متأهل عضو تعاونی‌های صیادی پره منطقه ساری هر دو به یک میزان در حفاظت از ذخایر شیلاتی مشارکت دارند.

فرضیه شماره بیست و یک: جهت مقایسه تأثیر تعدد شغل در میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی از آزمون کروسکال و الیس استفاده شده که نتایج به دست آمده بیانگر وجود تأثیر معنی دار شغل غیر از ماهیگیری «تعدد شغل» در میزان مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی می‌باشد. به عبارت واضحتر در بین ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره در منطقه ساری، ماهیگیرانی که شغل دومی غیر از ماهیگیری (دامداری، کشاورزی، کارگری) و سایر که شاغل داشته‌اند نسبت به ماهیگیرانی که دارای فقط شغل ماهیگیری بوده‌اند مشارکت بیشتری در حفاظت از ذخایر شیلاتی داشته‌اند.

مطالعات متولی (۱۳۷۶) و متین (۱۳۷۷) نشان دهنده آن است که مشارکت افرادی که دارای منابع در آمد متعدد از طریق پرداختن به مشاغل گوناگون هستند از نسبت بیشتری در مقایسه با افرادی که دارای یک منبع در آمد می‌باشند در عرصه‌های مختلف کشاورزی و منابع طبیعی برخوردار است.

فرضیه شماره بیست و دو: نتایج حاصل از سنجش فرضیه بیست و دو که از طریق آزمون من ویت نی صورت گرفت نشان دهنده آن است که تماس مروجین با ماهیگیران در مشارکت آنان در حفاظت از ذخایر شیلاتی نقش دارد. نتیجه آنکه در این تحقیق ماهیگیرانی که با مروجین تماس داشته‌اند مشارکتشان در حفاظت از ذخایر شیلاتی بیشتر بوده است. تحقیقات به عمل آمده توسط متولی (۱۳۷۶)، غریبی (۱۳۷۷)، لاهیجانیان (۱۳۷۶) و صعودی و ایروانی (۱۳۷۱) همگی نشان دهنده آن است که تماس افراد با مروجان و آموزشگران تأثیر مثبت بر مشارکتشان خواهد داشت.

فرضیه شماره بیست و سه: برای مقایسه نقش مشورت مسئولین شیلات قبل از برنامه‌ریزی در مورد وضع مقررات حفاظتی و مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی از آزمون من وایت نی استفاده شد و نتایج به دست آمده نشان دهنده آن است که مشورت مسئولین با ماهیگیران در وضع مقررات حفاظتی در مشارکت ماهیگیران در حفاظت از ذخایر شیلاتی نقش ندارد. نتیجه آزمون حاکی از آن است که مشورت و همفکری مسئولین قبل از برنامه‌ریزی در مورد وضع مقررات حفاظتی در مورد شیلات و منابع شیلاتی، نقشی تعیین کننده در افزایش یا کاهش مشارکت ماهیگیران عضو تعاونی‌های صید پره در منطقه ساری در حفاظت از ذخایر شیلاتی ندارد. ولی تحقیقات متین (۱۳۷۷) حاکی از آن است که مشورت مسئولین قبل از هر اقدامی با افراد مشارکت کننده باعث افزایش مشارکت آنان در عرصه‌های مختلف خواهد شد.

جدول ۲- نتایج حاصل از آزمون فرض‌های تحقیق به روش همبستگی

۱	متغیر مستقل	متغیر وابسته	تأیید یا رد رابطه	r	p
۲	سن	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید (معکوس)	-۰/۲۷۶۵	۰/۰۰۲
۳	سواد	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۳۱۵۸	۰/۰۰۰
۴	سابقه‌ماهیگیری (تجربه)	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۲۳۲۳	۰/۰۰۹
۵	درآمد سالانه	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید (معکوس)	-۰/۲۶۵۲	۰/۰۰۳
۶	آگاهی از نتایج مقررات حفاظتی	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۲۲۳۳	۰/۰۱۳
۷	دسترسی به امکانات آموزشی	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۳۲۳۳	۰/۰۰۰
۸	درآمد کافی	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	رد	۰/۰۵۱۶	۰/۵۶۴
۹	اعطاء وام	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۲۲۴۸	۰/۰۱۱
۱۰	علاقه	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	رد	۰/۰۷۷۹	۰/۴۰۲
۱۱	آشنایی با اهداف و فواید مقررات حفاظتی	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۲۰۱۰	۰/۰۲۵
۱۲	دیدگاه نسبت به نقش خودشان	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۳۴۰۸	۰/۰۰۰
۱۳	نقش مقررات حفاظتی در بهبود وضعیت	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۳۳۶۸	۰/۰۰۰
۱۴	دیدگاه نسبت به اعضای هیئت مدیره تعاونی‌ها	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۱۸۷۹	۰/۰۳۴
۱۵	دیدگاه نسبت به نقش همکاری دولت و ماهیگیران	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۴۴۰۱	۰/۰۰۰
۱۶	شرکت در کلاس‌های آموزشی ترویجی	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	رد	۰/۰۵۰۸	۰/۵۷۲
۱۷	مطالعه نشریات و مجلات ترویجی	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۳۴۷۴	۰/۰۰۰
۱۸	بازدیدهای ترویجی	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۲۵۹۷	۰/۰۰۴
۱۹	استفاده از برنامه‌های آموزشی تلویزیون	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۲۵۹۷	۰/۰۰۴
۲۰	استفاده از برنامه‌های آموزشی رادیو	مشارکت در حفاظت از ذخایر شیلاتی	تأیید	۰/۳۶۲۱	۰/۰۰۰

جدول ۳- نتایج حاصل از بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیرهای وابسته (آزمون‌ها)

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نتیجه آزمون	χ^2	p
تأهل	مشارکت	رد	۲۷۹/۵	۰/۷۵۰۰
تعدد شغل	مشارکت	تأیید	۷/۹۲۸۳	۰/۰۴۷۵
تماس با مروجین	مشارکت	تأیید	۸۲۶/۵	۰/۰۵۱۳
مشورت مسئولین شیلات	مشارکت	رد	۱۶۷۹/۵	۰/۳۲۰۶

منابع و مأخذ:

- ۱- از کیا، مصطفی. (۱۳۷۰). جامعه‌شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران. تهران: انتشارات اطلاعات.
- ۲- بهبهانی، مصطفی و قاسمی، بهنوش. (۱۳۷۴). روش‌های مشارکت مردم در مدیریت حوزه‌های آبخیز. مجله جهاد. (۱۷۷ - ۱۷۶).
- ۳- دانشوری، ابراهیم و ایروانی، هوشنگ. (۱۳۷۱). بررسی میزان مشارکت کشاورزان پنبه کار دشت مغان. مجموعه مقالات ششمین سمینار علمی ترویج کشاورزی. تهران: سازمان ترویج کشاورزی.
- ۴- زند، عبدالله. (۱۳۷۷). گزارش از عملکرد تعاونی‌های صید پره در سال ۱۳۷۶. مجله ماهیگیران. (۲۹).
- ۵- سعیدی، لطف‌الله. (۱۳۷۷). ماهیگیری مسئولانه در ایران. مجموعه مقالات هفتمین کنفرانس ملی شیلات ایران. تهران: شرکت شیلات ایران.
- ۶- شیرانی، ماهان. (۱۳۷۶). بررسی راه‌های جلب مشارکت دامداران در بخش آموزش طرح‌های مرتعداری در منطقه ساوه. پایان نامه. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- ۷- صعودی، حجت‌الله و ایروانی، هوشنگ. (۱۳۷۱). میزان مشارکت در بهره‌مندی روستایان شهرستان، ماکو از برنامه‌های ترویجی. مجموعه مقالات ششمین سمینار علمی ترویج کشاورزی. تهران: سازمان ترویج کشاورزی.
- ۸- طویلی، اکبر. (۱۳۷۶). تاریخ جامع بندر انزلی. تهران: انتشارات جلوه
- ۹- غریبی، عبدالحسین. (۱۳۷۷). صیادان و ماهیگیری مسئولانه مجموعه مقالات هفتمین کنفرانس ملی شیلات ایران. تهران: شرکت شیلات ایران.
- ۱۰- غنی نژاد، داود. (۱۳۷۷). روش‌های بهبود مدیریت ذخایر ماهیان استخوانی. مجموعه مقالات هفتمین کنفرانس ملی شیلات ایران تهران: شرکت شیلات ایران.

- ۱۱- فائو. (۱۳۷۵). آیین نامه ماهیگیری مسئولانه. (غلامرضا عباسیان، مترجم) تهران: معاون طرح و برنامه وزارت کشاورزی
- ۱۲ - لاهیجانیان، رسول. (۱۳۷۶). حفاظت از منابع آبریزان به عزم ملی نیازمند است. مجله ماهیگیران (۳۴).
- ۱۳ - متین، نعمت الله. (۱۳۷۷). مبانی نظری مشارکت و ضرورت های آن ۱ و ۲. مجله جهاد. (۲۱۴-۲۱۵) و (۲۱۶-۲۱۷).
- ۱۴ - ملک محمدی، ایرج. (۱۳۷۴). شاخص های مشارکت مردمی در مدیریت منابع طبیعی. فصلنامه جنگل و مرتع. (۲۹).
- ۱۵ - متولی، محمد رضا (۱۳۷۶). بررسی عوامل مؤثر در مشارکت دامداران در طرح های بیابانی زدایی استان سمنان. پایان نامه. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.